

Handläggare
Carina Thörnblom
Telefon: 08-50836222**Till**
Äldrenämnden
Den 30 september 2025

Svar på remiss av betänkandet - Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens (SOU 2025:63)

Svar på remiss från kommunstyrelsen, KS 2025/981

Förvaltningens förslag till beslut

Äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av betänkandet Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens (SOU 2025:63) och överlämnar den till kommunstyrelsen.

Sammanfattning

Betänkandet lägger ramverket för stärkt patientsäkerhet genom vidareutbildning och fortbildning för legitimerad personal. Om utredningens förslag börjar gälla 2028 är det av vikt att staden börjar planera för dessa förändringar när de fastställs.

Äldreförvaltningen ställer sig positiv till de förslag som lämnas i utredningen för att stärka patientsäkerheten genom rätt kompetens. Förvaltningen ser positivt på att införa vårdprofessionslyftet som innebär att legitimerad personal ska kunna studera på deltid.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 19 oktober 2023 att uppdra åt en särskild utredare att analysera vilka förändringar som kan behövas i regelverk och strukturer när det gäller reglerade yrken, specialistkompetenser och specialistutbildningar samt vidareutbildning och fortbildning inom hälso- och sjukvården och tandvården för att möta de utmaningar som dessa verksamheter står inför. Regeringen beslutade i ett tilläggsdirektiv den 5 juni 2024 att förlänga utredningstiden. Redovisningen skulle ske senast den 30 maj 2025.

Syftet har varit att identifiera och analysera vilka behov av särskild kompetens som finns inom hälso- och sjukvården och tandvården. En förstärkt patientsäkerhet har varit utgångspunkten i samtliga bedömningar och förslag.

Utredaren ska bland annat:

- bedöma hälso- och sjukvårdens och tandvårdens eventuella behov av yrkesreglering för nya yrkesgrupper och vid behov lämna förslag på sådan reglering,
- bedöma det eventuella behovet av reglerad specialistkompetens eller specialistutbildning för fler legitimerade yrkesgrupper - nya eller befintliga - och vid behov lämna förslag på sådan reglering,
- kartlägga befintliga möjligheter till vidareutbildning för reglerade yrkesgrupper och analysera behovet av förändringar i hur kvaliteten i vidareutbildningar säkerställs,
- bedöma om det är lämpligt att införa krav på kontinuerlig fortbildning för vissa legitimerade yrkesgrupper,
- överväga hur övrig vårdpersonals behov av fortbildning kan tillgodoses, och
- lämna nödvändiga författningsförslag

Kommunstyrelsen har remitterat remissen till stadsledningskontoret, socialnämnden och äldre- och vårdnämnden. Yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 14 oktober 2025.

Äldreförvaltningen har i sitt svar fokuserat på Stockholms stads roll och ansvar utifrån de förslag som lämnats i betänkandet.

Ärendet

Den snabba medicinska och tekniska utvecklingen ställer ökade krav på att hälso- och sjukvårdspersonalen ska kunna tillgodogöra sig ny kunskap och nya arbetsmetoder. För att det ska vara möjligt krävs tillgängliga och strukturerade former för vidareutbildning och fortbildning så att en patientsäker och effektiv vård kan utföras.

Vården genomgår även en organisatorisk omställning till en god och nära vård och en växande mångfald av vårdgivare påverkar både behovet av vidareutbildad personal, personal med specialistkompetens och tillgången till verksamhetsförlagd utbildning (VFU) och specialiseringstjänstgöring.

Det förändrade säkerhetspolitiska läget i omvärlden medför att hälso- och sjukvården måste säkerställa en robust och flexibel förmåga att upprätthålla vårdverksamheten även vid kris- eller krigssituationer.

De bedömningar och förslag som lämnats av utredningen syftar till att stärka patientsäkerheten i hälso- och sjukvården och tandvården genom bemanning av legitimerad vård- och tandvårdspersonal med rätt kompetens. Patientsäkerhetslagen (PSL) syftar till att främja hög patientsäkerhet inom hälso- och sjukvården och tandvården. I

den finns bestämmelser som riktar sig till vårdgivare och till hälso- och sjukvårdspersonal.

Enligt förarbetet till PSL ska vårdgivaren se till att de som arbetar i verksamheten har rätt kompetens för sina arbetsuppgifter och att de fullgör sina åligganden på ett korrekt sätt. Det finns även ett ansvar för att se till att eventuella brister i kunskap eller kompetens hos personalen åtgärdas genom lämplig fortbildning. Hälso- och sjukvårdspersonal ska utföra sitt arbete enligt vetenskap och beprövad erfarenhet och patienten ska ges sakkunnig och omsorgsfull hälso- och sjukvård. Den som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen bär själv ansvaret för hur han eller hon fullgör sina arbetsuppgifter. Men det medför inte att ansvaret från vårdgivaren undantas.

I PSL finns krav på fortbildning, även om termen fortbildning inte nämns i lagen. Därför vidtas inte några ytterligare åtgärder utöver den lagstiftning som redan finns. Utredningen gör bedömningen att regelbunden fortbildning för all vårdpersonal kommer att vara nödvändig för att patientsäkerheten ska kunna garanteras. Grunden till bedömningen är de snabba förändringarna inom den tekniska och medicinska utvecklingen, omställningen mot en god och nära vård och ändrad demografi med allt fler äldre och allt fler som lever längre med komplexa sjukdomar. Att den legitimerade personalen har rätt kompetens för att kunna ge rätt vård är en viktig utgångspunkt för utredningen.

Under utredningstiden visade det sig att begreppen vidareutbildning och fortbildning används på skilda sätt av arbetsgivare, organisationer och vårdprofessioner. Utifrån det har följande definitioner använts vid framtagandet av förslag i utredningen.

Vidareutbildning definieras som:

Dels som reglerad vidareutbildning som leder till ny titel, dels informell vidareutbildning som kan leda till diplom/certifikat och som kan anordnas av professionsförbunden.

Fortbildning definieras som:

Lärandeaktiviteter för upprätthållande och uppdatering av kunskaper och färdigheter inom hälso- och sjukvårdspersonalens verksamhetsområde.

Utredningen har lämnat följande förslag:

- Vårdgivaren ska identifiera hälso- och sjukvårdspersonalens utbildningsbehov och ge möjlighet till regelbunden fortbildning i en omfattning som leder till att kravet på god vård i hälso- och sjukvårdslagen upprätthålls.

- Det är obligatoriskt för alla vårdgivare att erbjuda regelbundna fortbildningsinsatser från 2028.
- Hälso- och sjukvårdspersonal ska ha en skyldighet att regelbundet ta del av fortbildning.
- Att i patientsäkerhetsberättelse som upprättas den 1 mars varje år, dokumenteras de möjligheter som har getts för hälso- och sjukvårdspersonalens regelbundna fortbildning.

Anställda av bemanningsföretag

De yrkesutövare inom hälso- och sjukvården som är anställda av bemanningsföretag – vilka inte räknas som vårdgivare, medför att den vårdgivare som upphandlar hälso- och sjukvårdstjänster har en skyldighet att säkerställa att de som arbetar i verksamheten har rätt kompetens för sina arbetsuppgifter.

Utredningen bedömer att detta förhållande kan behöva tas hänsyn till vid avtalsskrivning mellan berörda parter.

Reglering av fler yrken

Utredningen har haft uppdraget att bedöma hälso- och sjukvårdens och tandvårdens eventuella behov av yrkesreglering (legitimation) för yrkesgrupper som för närvarande inte är reglerade.

Yrkesreglering syftar till att säkerställa hög kvalitet och patientsäkerhet men även en garanti för en viss kunskapsnivå och för vissa egenskaper hos yrkesutövaren. Sedan tidigare finns det fyra huvudsakliga kriterier som ligger till grund för beslut om legitimation:

1. Patientsäkerhet – Det överordnade kriteriet som alltid ska väga tyngst.
2. Yrkesrollens innehåll – Yrket bör innebära ett självständigt patientansvar och ofta medföra diagnostiska och terapeutiska uppgifter.
3. Utbildningsnivå – Yrket bör kräva en svensk högskolemässig utbildning av viss omfattning och väsentlig vetenskaplig förankring.
4. Internationella förhållanden – Hänsyn tas till bland annat yrkeskvalifikationsdirektivet (YKD) samordnade krav för utbildningen inom EU, EES eller Schweiz.

Vid bedömning om ett yrke ska få legitimation görs en sammanvägning av dessa kriterier, där patientsäkerheten ska vara avgörande. Om ett yrke inte uppfyller alla kriterier för legitimation kan det i stället, om vissa förutsättningar är uppfyllda, regleras genom skyddad yrkestitel exempelvis undersköterska. En skyddad titel innebär att endast den som har en viss kvalifikation får använda yrkestiteln, och missbruk av titeln kan leda till sanktioner.

Utredningen har lämnat ett förslag om att skyddad yrkestitel för medicinska fotterapeuter (från 1 september 2029). Skälet som varit

avgörande för bedömningen är patientsäkerheten. En bedömning har även skett av andra yrken som exempelvis ortoptister, medicinska vårdadministratörer eller tandsköterskor. Utredningen har bedömt att de inte uppfyller kraven för legitimation eller skyddad yrkestitel.

Avancerad specialistsjuksköterska (AVS) har bedömts vara en ny yrkesroll där arbetsgivaren bör identifiera behovet av det i sin verksamhet. Yrkesrollen AVS kan bidra med ökad medicinsk kunskap och på så sätt stärka vårdens kompetens, framför allt inom den kommunala hälso- och sjukvården.

Kartläggning av kvaliteten och möjligheterna till vidareutbildning

Läkare, sjuksköterskor och tandläkare har författningsreglerade vidareutbildningar. Övriga yrkesgrupper exempelvis arbetsterapeuter, dietister och fysioterapeuter saknar författningsreglerade vidareutbildningar. De kan däremot specialisera sig genom respektive yrkesorganisation, professions- eller fackförbunds anordnade vidareutbildning eller genom att ta en generell magister- eller masterexamen.

Sjuksköterskor kan vidareutbilda sig till specialistsjuksköterskor med olika inriktningar till exempel vård av äldre, distriktssköterska och palliativ vård. Idag är det få som studerar vidare till specialistsjuksköterska av olika anledningar, det kan vara svårt att få ledigt från arbetet, egen finansiering av studier men även bristande samverkan mellan lärosäten, svårigheter att ordna VFU platser och lärarbrist.

Författningsreglerad vidareutbildning för fler yrkesgrupper

Det finns ett tydligt behov av vidareutbildad personal inom hälso- och sjukvården. Behovet varierar mellan olika verksamheter och påverkas även av den pågående omställningen till god och nära vård.

För att kunna bedöma behovet av reglerad vidareutbildning för fler yrkesgrupper har utredningen identifierat ett antal utgångspunkter det finns:

- ett nationellt intresse att ha en tydligare ordning gällande vilka krav som ställs på en specialist som är yrkesverksam inom hälso- och sjukvården och vilken kunskap en sådan specialist ska inneha,
- ett behov av specialister inom den aktuella verksamheten,
- finns förutsättningar för att anordna och genomföra reglerad vidareutbildning inom högskolan eller som specialiseringstjänstgöring.

För ett flertal yrkesgrupper som exempelvis arbetsterapeuter, dietister, och fysioterapeuter finns ett tydligt behov av vidareutbildning. Trots det avråder utredningen från att Socialstyrelsen inför en reglerad specialiseringstjänstgöring för dessa grupper. Skälet är att dessa utbildningar ger yrkesexamen på grundnivå som inte ger behörighet till forskarutbildning.

Avancerad specialistsjuksköterska (AVS)

Utredningen har bedömt att vidareutbildningen till AVS bör ges som uppdragsutbildning där arbetsgivarna avgör vilka som ska delta. Utbildning ska ges utifrån på det faktiska behovet av AVS i den kommunala hälso- och sjukvården. Deltagare på en uppdragsutbildning genomför utbildningen som en del av sin tjänst hos arbetsgivaren och räknas inte som student. Utredningen framhåller att arbetsgivaren behöver förbereda sig inför att medarbetare påbörjar utbildning till AVS. Arbetsgivaren kan då tillvarata och förvalta medarbetarens kompetens i verksamheten efter genomgången utbildning.

Utredningen delar bedömningen som flera utredningar och Nationella Vårdkompetensrådet har kommit fram till, nämligen att AVS kan utgöra ett värdefullt medicinskt komplement, inte minst inom den kommunala hälso- och sjukvården. Utredningen delar också bedömningen att det finns behov av fler karriärvägar och högre kompetens för sjuksköterskor och specialistsjuksköterskor inom ett antal områden.

Förutsättning för högskolor

Den bedömning som utredningen kommit fram till, är att det saknas förutsättningar för att föreslå författningsreglerade vidareutbildningar inom högskolan för ytterligare vårdprofessioner med yrkesexamen på grundnivå. Det är mot bakgrund av hur resurstilldelningssystemet för lärosätena är uppbyggt i dag. Det handlar om antagningsregler som inte är anpassade för dagens arbetsmarknad, brist på platser för VFU, och att vårdens behov inte är den självklara utgångspunkten för specialistutbildningarna. Ett annat skäl är inställda utbildningar och tomma utbildningsplatser som lärosätena har gällande utbildningarna till specialistsjuksköterska, trots att studentvolymen rent teoretisk är stor.

Vårdprofessionslyftet

Utredningen föreslår en ny ordning för vidareutbildning, Vårdprofessionslyftet. Den nya ordningen medför ett antal nya förordningar och ett formellt uppdrag till en myndighet att hantera uppköp av utbildningar och mottagning av arbetsgivares anmälningar. Gällande yrkesprofessioner med yrkesexamen på

grundnivå behöver utredningen ta fram en examensordning på avancerad nivå för de olika yrkesgrupperna som inte har författningsreglerad vidareutbildning i dag.

Vårdprofessionslyftet innebär att den yrkesverksamme vidareutbildas genom uppdragsutbildning, inom ramen för en utbildningsanställning. Staten står för uppköp av utbildning och lönekostnad och arbetsgivaren står för att anordna VFU. Det verksamhetsintegrerade lärandet, studieuppgifter och examensarbete knyts så långt det är möjligt till arbetsplatsnära utveckling och återkopplas till verksamheten.

Vårdprofessionslyftet skulle ge full kostnadstäckning för lärosätena och skapa stabilitet i planeringen, till exempel vid rekrytering av lärare. För vårdprofessionerna innebär det att de inte behöver gå ned i lön och ta tjänstledigt, samtidigt som utbildningen blir mer integrerad i det kliniska arbetet. Arbetsgivarna får en reell möjlighet att planera och påverka sin kompetensförsörjning, och utbilda den personal som behövs i verksamheten. På sikt förväntas det bidra till att fler väljer att vidareutbilda sig, något som är avgörande för att vården ska kunna möta framtida behov.

Den nya ordningen enligt utredningen innebär att:

- en myndighet får i uppdrag att köpa relevanta kurser och utbildningar från lärosäten,
- arbetsgivarna inom sektorn inrättar utbildningstjänster för vidareutbildning av vårdprofessioner med yrkesexamen på grundnivå, exempelvis sjuksköterska, arbetsterapeut och fysioterapeut,
- arbetsgivaren anmäler utbildningstjänsten till den ansvariga myndigheten. Myndigheten bekräftar att plats för deltagande finns på den specifika vidareutbildningen och arbetsgivaren kan gå vidare med rekrytering till utbildningstjänsten,
- arbetsgivaren kan ansöka om statsbidrag för bland annat lönekostnader,
- den yrkesverksamme har en utbildningsanställning på heltid och arbetar 50 procent hos arbetsgivaren och läser vidareutbildningen med en studietakt på halvfart, det vill säga 50 procent,
- utreda om det arbete som utförs inom ramen för utbildningsanställningen bör/kan organiseras på så sätt att det är möjligt att tillgodoräkna arbetet som VFU, efter slutlig bedömning av lärosätet. VFU genomförs i möjligaste mån på arbetsplatsen, vilket skulle kunna ge möjlighet till fler VFU-platser och göra utbildningen mer verksamhetsnära,
- det avsätts permanenta medel till Vårdprofessionslyftet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande äldreomsorgsfrågor. Samverkan med de fackliga organisationerna har skett i förvaltningsgruppen 24 september 2025.

kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 23 september 2025. Det för socialnämnden, äldrenämnden och överförmyndarnämnden gemensamma rådet för funktionshinderfrågor har tagit del av ärendet den 18 september 2025.

Jämställdhetsanalys

Förvaltningens bedömning är att utredningens förslag är könsneutralt utformade och förväntas inte få någon påverkan på jämställdheten mellan kvinnor och män.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Äldreförvaltningen ställer sig positiv till de förslag som lämnas i utredningen för att stärka patientsäkerheten genom rätt kompetens.

Den snabba medicinska och tekniska utvecklingen ställer ökade krav på att hälso- och sjukvårdspersonalen ska kunna tillgodogöra sig ny kunskap och nya arbetsmetoder.

För att utredningens förslag ska vara möjliga krävs tillgängliga och strukturerade former för vidareutbildning och fortbildning så att en patientsäker och effektiv vård kan utföras. Om utredningens förslag börjar gälla 2028 är det av vikt att staden börjar planera för dessa förändringar när de fastställs. Flera av utredningens förslag att stärka patientsäkerheten genom rätt kompetens kommer att vara kostnadsdrivande för staden utifrån att det finns behov av nya systemstöd och planering av verksamhetens resurser för att medarbetare ska delta i kontinuerlig fortbildning eller vidareutbildning utifrån verksamhetens behov.

För att uppnå utredningens förslag behöver staden säkerställa att personalsystem utvecklas så att legitimerad personals fortbildning och vidareutbildning automatiskt registreras och valideras. Medarbetarens fortbildningstimmar och kompetensbevis måste bli möjliga att följa. Utifrån det finns ett behov av gemensam samverkan i staden med representanter från utvecklings- och hr-avdelningen på stadsledningskontoret, äldreförvaltningen, socialförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna.

Förvaltningen är positiv till att legitimerad personal ska ha en skyldighet att regelbundet ta del av fortbildning. För att säkerställa arbetsgivarens ansvar till kontinuerlig fortbildning behöver stadsdelarnas kliniska träningscentrum/metodrum utvecklas så att

validering och utbildning sker evidensbaserat av personal med pedagogisk kompetens. Det kan innebära att det finns ett ökat behov av resurser i form av finansiering och personal.

Förvaltningen ser positivt på att införa vårdprofessionslyftet som innebär att legitimerad personal ska kunna studera på deltid. Det kommer även innebära att utveckla samverkan nationellt med olika högskolor. De akademiska noderna inom staden kan vara ett stöd i att utveckla den verksamhetsförlagda utbildningen i stadens förvaltningar. De kan även stödja medarbetaren i att omsätta teoretiska kunskaper i praktiken och utveckla kvaliteten inom stadens äldreomsorg.

Förvaltningen håller med utredaren om att yrkesrollen avancerad specialistsjuksköterska (AVS) kan stärka det kliniska arbetet i kommunal hälso- och sjukvård. Utbildning till AVS för medarbetaren ska ges utifrån det faktiska behovet i verksamheten.

Vid upphandling av bemanningspersonal eller jourpatruller behöver Stockholms stad säkerställa att den legitimerade personalen har rätt kompetens för sina arbetsuppgifter vid avtalsskrivning.

Skyddad yrkestitel för medicinska foterapeuter införs (2029) vilket medför att vid upphandling av fotsjukvård ska Stockholms stad ställa kravet på att titeln är registrerad för den som ska utföra tjänsten.

Förvaltningen föreslår att äldrenämnden godkänner tjänsteutlåtandet som svar på remissen av betänkandet Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens (SOU 2025:63) och överlämnar den till kommunstyrelsen.

Karin Bülow
Äldredirektör
Äldreförvaltningen

Jonna Hermansson
Avdelningschef
Äldreförvaltningen

Bilagor

1. Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens – utifrån hälso- och sjukvårdens och tandvårdens behov (SOU 2025:63)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Karin Bülow, Äldredirektör	2025-09-12
Jonna Hermansson, Avdelningschef	2025-09-12